

ҚАЗАҚСТАН ҰЛТТЫҚ БАНКІ

**КРЕДИТТЕУ
ЖӨНІНДЕ
БАНКТЕРГЕ
ПІКІРТЕРІМ ЖҮРГІЗУ**

**2023 ЖЫЛҒЫ
1-тоқсан**

Кредиттеу жөнінде банктерге пікіртерім жүргізу

2023 жылғы 1-тоқсан

Корпоративтік секторды кредиттеу

2023 жылғы 1-тоқсанның қорытындысы бойынша корпоративтік сегмент бойынша сұраныс негізінен шағын және орта бизнес есебінен төмендеді.

Шағын бизнес тарапынан кредиттерге сұраныс индексінің көбінесе ірі банктерде (1-сурет) сақталған теріс динамикасы негізінен кредиттік ресурстар құнының жоғары болуымен және 1-тоқсанда «2021 – 2025 жылдарға арналған кәсіпкерлікті дамыту жөніндегі ұлттық жоба» (бұдан әрі – Ұлттық жоба) мемлекеттік бағдарламасы бойынша қаржыландырудың уақытша тоқтауымен түсіндіріледі. Бұл ретте бизнесті кредиттеудегі үлесі аз жекелеген ірі банктер скоринг модельдері негізінде кепілсіз кредиттік өнімдер бойынша кредиттік өтінімдер санының өскенін белгіледі. Осыған байланысты есепті тоқсанның қорытындысы бойынша шағын бизнестің кредиттік өтінімдерінің жалпы саны 7%-ға т/т ұлғайып, 546 мыңды құрады. Мұндай кредиттер бойынша сұратылған сома мөлшерінің шағын болуы өтінімнің орташа көлемінің 19,9 млн теңгеге дейін 12%-ға т/т төмендеуіне алып келді.

Орта бизнес тарапынан сұраныс индексі жекелеген ірі банктер (1-сурет) есебінен төмендеуін жалғастырды. Аталған банктердің пікірінше, бұндай төмендеу көбінесе кредиттердің қымбаттауының нәтижесі болып табылады және соның салдарынан көптеген кәсіпкерлік субъектілері ұзақ мерзімді және қомақты капиталды қажет ететін жобаларды тоқтатты. Дегенмен де, орта бизнес тарапынан кредиттер алуға түскен өтінімдер саны 6,5 мыңға дейін 21%-ға т/т ұлғайды, ал кредиттерге өтінімдердің орташа чегі 320,3 млн теңгеге дейін 17%-ға т/т өсті.

Көптеген банктерде ірі бизнес субъектілері тарапынан кредиттерге сұраныс 2022 жылғы 4-тоқсандағы деңгейде сақталды (1-сурет). Бұл ретте жекелеген орташа банктерде есепті тоқсанда сұраныстың өскені белгіленді және бұл, олардың пікірінше, құрылыс саласындағы ірі клиенттердің үлкен тобының өтініш білдіруі салдарынан біржолғы әсер болып табылады. Нәтижесінде келіп түскен кредиттік өтінімдердің жалпы саны 254-ке дейін 20%-ға т/т өсті, ал өтінімнің орташа көлемі 6,9 млрд теңгеге дейін 4%-ға т/т ұлғайды.

Бірқатар банктер 2022 жылғы 4-тоқсанда сыйақы мөлшерлемелерінің өзгеруі нәтижесінде теңгедегі және шетел валютасындағы ұзақ мерзімді қарыздарға сұраныстың одан әрі шамалы төмендеуін көрсеткенін атап өту қажет.

2023 жылдың 1-тоқсанда көптеген банктердің бизнесті кредиттеуге дайын болуы айтарлықтай өзгеріске ұшыраған жоқ. Шағын бизнес бойынша кредиттік өтінімдерді мақұлдау үлесі 39% деңгейінде сақталды. Бұл көрсеткіш 2022 жылғы 4-тоқсанмен

салыстырғанда орта (3%-ға) және ірі (25%-ға) бизнес үшін төмендеп, орта бизнес бойынша да, ірі бизнес бойынша да 48%-ды құрады. Орта және ірі бизнестің кредиттік өтінімдері бойынша мақұлдау үлесінің төмендеуіне негізгі үлесті бірнеше ірі банк қосты. Банктердің пікірінше, мұндай төмендеу бизнестің қаржы жылын аяқтауымен және өтінімдердің кеш берілуімен түсіндіріледі, яғни олардың елеулі үлесі бойынша тоқсан қорытындысы бойынша шешімдер қабылданған жоқ. Бұдан басқа, жекелеген респонденттер онлайн кредиттеудің нәтижесін атап көрсетеді, яғни өтінім беру рәсімін оңайлату нәтижесінде өтінімдер саны мақұлдау санынан артық ұлғайды.

Банктер есепті тоқсанда кредиттеу шарттарына айтарлықтай өзгерістер енгізбеді. Дегенмен, бірқатар ірі банктер шағын бизнеске арналған қызметтердің жақсарғанын (2-сурет), атап айтқанда, клиенттердің төлем қабілеттілігін бағалаудың, кепілді және кепілсіз өнімдерді цифрландыру бойынша скорингтік модельдің жетілгенін, сондай-ақ «Даму» ҚДҚ АҚ-ның кепілдік беру үлесінің ұлғайғанын атап көрсетті. Сыйақы мөлшерлемелері деңгейінің сақталуына қарамастан (4-сурет), кейбір банктер алдыңғы тоқсандағы қорландырудың қымбаттауының әсерін атап өтті.

Көптеген банктер 2023 жылғы 2-тоқсанда корпоративтік сегмент субъектілері тарапынан сұраныстың артатынын күтеді (1-сурет). Бірқатар банктердің мұндай оң болжамы мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде қаржыландыруды іске қосу, скорингтік өнімдерді жақсарту арқылы қызметтерді одан әрі цифрландыру, мемлекеттік қызметтерді қамтитын цифрлық өнімдерді қолданысқа енгізу сияқты бірнеше факторларға негізделген. Бұл ретте кейбір ірі банктер Ұлттық жобаға мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде қаражатты нысаналы пайдалану мониторингін күшейту бөлігінде өзгерістердің әсерін атап көрсетеді. Бұл мақұлдау үлесін және берілетін қарыздар санын белгілі бір дәрежеде төмендетуі мүмкін.

Жеке тұлғаларды кредиттеу

1-тоқсанда тұтынушылық кепілсіз кредиттеу және автокредиттеу сегментінде жекелеген қарыздарға сұраныс артты, ал кепілмен қамтамасыз етілген тұтынушылық және ипотекалық қарыздарға біршама төмендеді (5-сурет).

Ипотекаға сұраныстың төмендеуі көбінесе ірі банктерде орын алды. Банктер бұл азаюды «7-20-25» мемлекеттік бағдарламасы шеңберінде бөлінген қаражат бойынша ай сайынғы лимиттердің тез игерілуімен байланыстырады. Бұдан басқа, банктер 1-тоқсанда ипотекаға сұраныстың қысқаруында әр жылдың бастапқы кезеңдерінде көрінетін маусымдық фактордың рөлін атап көрсетеді. Ипотекалық кредиттеу бойынша келіп түскен өтінімдер саны 194 мың өтінімге дейін 13%-ға т/т қысқарды. Сонымен бірге, жекелеген ірі банкте кепілдік талаптарының біршама төмендеуіне қарамастан, пайыздық мөлшерлемелердің өсуіне байланысты ипотекалық кредиттеу талаптарында қатаңдау байқалды (6-сурет). Осылайша, ипотекалық қарыздардың жоғары құны кейбір банктерде өз бағдарламалары шеңберінде ипотекалық кредиттеудің қысқаруына әсер етті.

Есепті тоқсанда тұтынушылық қарыздарға сұраныс әр түрлі өзгерді. Осылайша, көбінесе жекелеген ірі банкте сұраныстың төмендеуіне байланысты кепілмен қамтамасыз етілген тұтынушылық қарыздарға сұраныс қысқарды. Мұндай қарыздар бойынша келіп түскен өтінімдер саны 11 мың өтінімге дейін 37%-ға т/т қысқарды. Кепілмен қамтамасыз етілген тұтынушылық қарыздар беру талаптарында қатаңдату байқалады, бұл көбінесе пайыздық мөлшерлемелердің және клиенттердің төлем қабілеттілігіне қойылатын талаптардың артуына байланысты (7-сурет). Осылайша, кредиттеудің осы сегментінде келіп түскен өтінімдер бойынша мақұлдау үлесі 46,7%-ға т/т дейін (2022 жылғы 4-тоқсанда – 57,8%) төмендеді.

Бірқатар банктер тұтынушылық кепілсіз кредиттеуде банктер тарапынан белсенді маркетингтік акциялардың болмауы аясында сұраныстың өскенін атап көрсетті. Сонымен қатар, жекелеген банкте тұтынушылық кепілсіз қарызды онлайн режимінде ресімдеу мүмкіндігі пайда болды, сондай-ақ бірнеше банктер адал клиенттер арасында ұтыс ойындарын өткізді, бұл кредиттеудің осы сегментіндегі сұраныстың артуына әсер етті. Тұтынушылық кепілсіз қарыздар бойынша келіп түскен өтінімдер саны 15,9 млн өтінімге дейін 8%-ға т/т шамалы ұлғайғаны байқалады. Клиенттердің кредит төлеу қабілеттілігіне қойылатын талаптарының қатаңдатылуын қоспағанда, тұтынушылық кепілсіз кредиттеу талаптарында айтарлықтай өзгерістер байқалмады. Осылайша, кредиттеудің осы сегментінде келіп түскен өтінімдер бойынша бас тарту үлесі 68,3%-ға т/т дейін (2022 жылғы 4-тоқсанда – 64,7%) ұлғайды.

Бірқатар банктер 1-тоқсанда автокредиттеуге сұраныстың, атап айтқанда, автокредиттеудің қайталама нарығындағы сұраныстың артуы есебінен өскенін атап көрсетеді. Банктер бұл өсімді автомобильдерді орташа күту мерзімінің қысқаруымен және нарықтағы тапшылықтың төмендеуімен байланыстырады. Сонымен қатар, халықтың жеңілдік берілген автокредиттеу бағдарламасына қызығушылығы да есепті тоқсанда сұраныстың артуына әсер етті. Осылайша, автокредиттеуге келіп түскен өтінімдер саны 532 мың өтінімге дейін 7%-ға т/т өсті. Кредиттеу талаптарында жеңілдіктер байқалады, бірақ жекелеген ірі банк кредиттік лимитті қысқартып, клиенттердің төлем қабілеттілігіне қойылатын талаптарды қатаңдатты. Жалпы, көптеген банктер 1-тоқсанда пайыздық мөлшерлемелердің өзгеруі тұтынушылық қарыздар мен автокредиттер беру шарттарына әсерін атап көрсетті (9-сурет).

Банктер келесі тоқсанда тұтынушылық кредиттеуге сұраныстың 1-тоқсандағы деңгейде сақталатынын күтеді. Сонымен қатар, банктер өз өнімдерін шығаруға байланысты ипотека мен автокредиттеуге сұраныстың артатынын күтеді. Жеке кредиттеуде банктер жалпы кредиттеу шарттарын қатты өзгертуді жоспарлап отырған жоқ. Сонымен қатар, банктер ҚРҰБ-ның базалық мөлшерлеме бойынша шешіміне тәуелді сыйақы мөлшерлемелерінің қайта қаралатынын күтуде.

Зерттеу бойынша жалпы ақпарат

Кредиттеу жөніндегі пікіртерімді банктерге Ұлттық Банк кредиттік ресурстарға сұраныс пен ұсыныстарға өзгерістерді бағалау мақсатында тоқсан сайынғы негізде жүргізеді. Пікіртерім банктің жалпы кредиттік саясатын қалыптастыруға және тәуекелдерді басқаруға жауапты банктің басшыларына жіберілді. Зерттеу барысында жекелеген банктердің өкілдерімен сауалнама және кейіннен сұхбат алу арқылы барлық банктерге пікіртерім жүргізіледі.

Көптеген сұрақтарға жауаптардың нұсқалары төменде келтірілгендердің біреуін таңдауды пайымдайды:

-1 = айтарлықтай азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

-0,5 = шамалы азаяды (азайды)/қатаңдайды (қатаңдады)

0 = бұрынғы деңгейде қалады (қалды)

0,5 = шамалы ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

1 = айтарлықтай ұлғаяды (ұлғайды)/жеңілдейді (жеңілдеді)

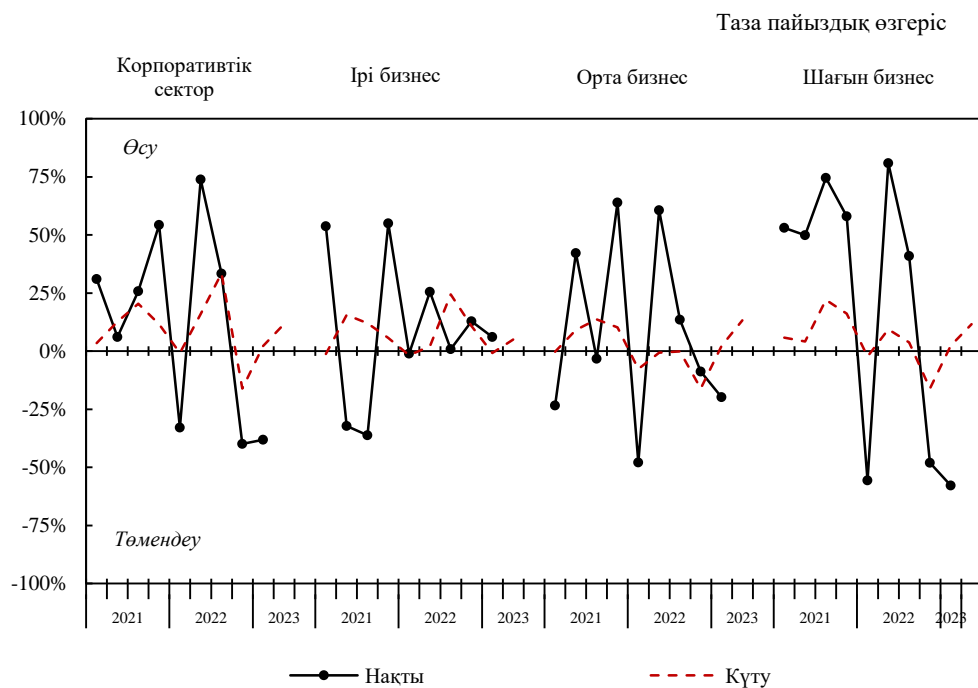
2018 жылғы 1-тоқсанға дейін зерттеу нәтижелері таза пайыздық өзгерісті (ТПӨ) – өлшемдердің ұлғайғанын (жеңілдегенін) белгілеген респонденттер үлесі мен оның азайғанын (қатаңдағанын) белгілеген респонденттердің үлесі арасындағы айырманы есептеу арқылы қарапайым орташа ретінде жинақталды.

2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап зерттеу нәтижелері кредиттеу нарығының тиісті сегментіндегі банктердің үлесін ескере отырып ТПӨ-ге жинақталады. Аталған индикатордың мәні егер банктер «айтарлықтай азайды/қатаңдады» жауабын таңдаса -100%-дан бастап, егер банктер «шамалы айтарлықтай ұлғайды/жеңілдеді» жауабын таңдаса 100%-ға дейін құбылуы мүмкін.

Аталған ТПӨ индикаторының оң мәні өлшемдердің өсу (жеңілдеу) қарқыны туралы, теріс мәні – төмендегені (қатаңдағаны) туралы куәландырады. Бұл ретте, таза пайыздық өзгерістің мәні өлшемдегі өзгерістің шамасын көрсетпейді, тек өзгерістің өзін ғана көрсетеді.

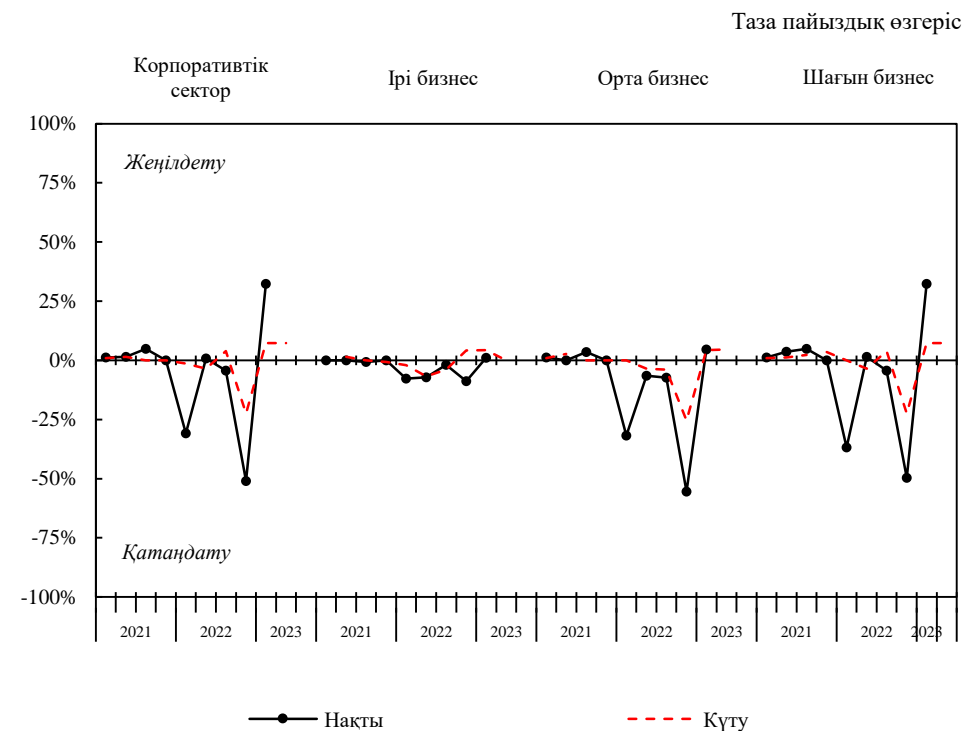
Сонымен қатар 2018 жылғы 1-тоқсаннан бастап келіп түскен және мақұлданған кредиттік өтінімдер жөніндегі сұрақтар қосылды (№21, 22, 23 сұрақтар). Келіп түскен өтінімдердің жалпы саны кредиттік шешім (мақұлданды/ бас тартылды) қабылданған өтінімдерді, және зерттеу жүргізу барсында қаралып жатқан өтінімдерді қамтиды.

1-сурет. Кәсіпкерлік субъектілерінің кредит ресурстарына сұраныс

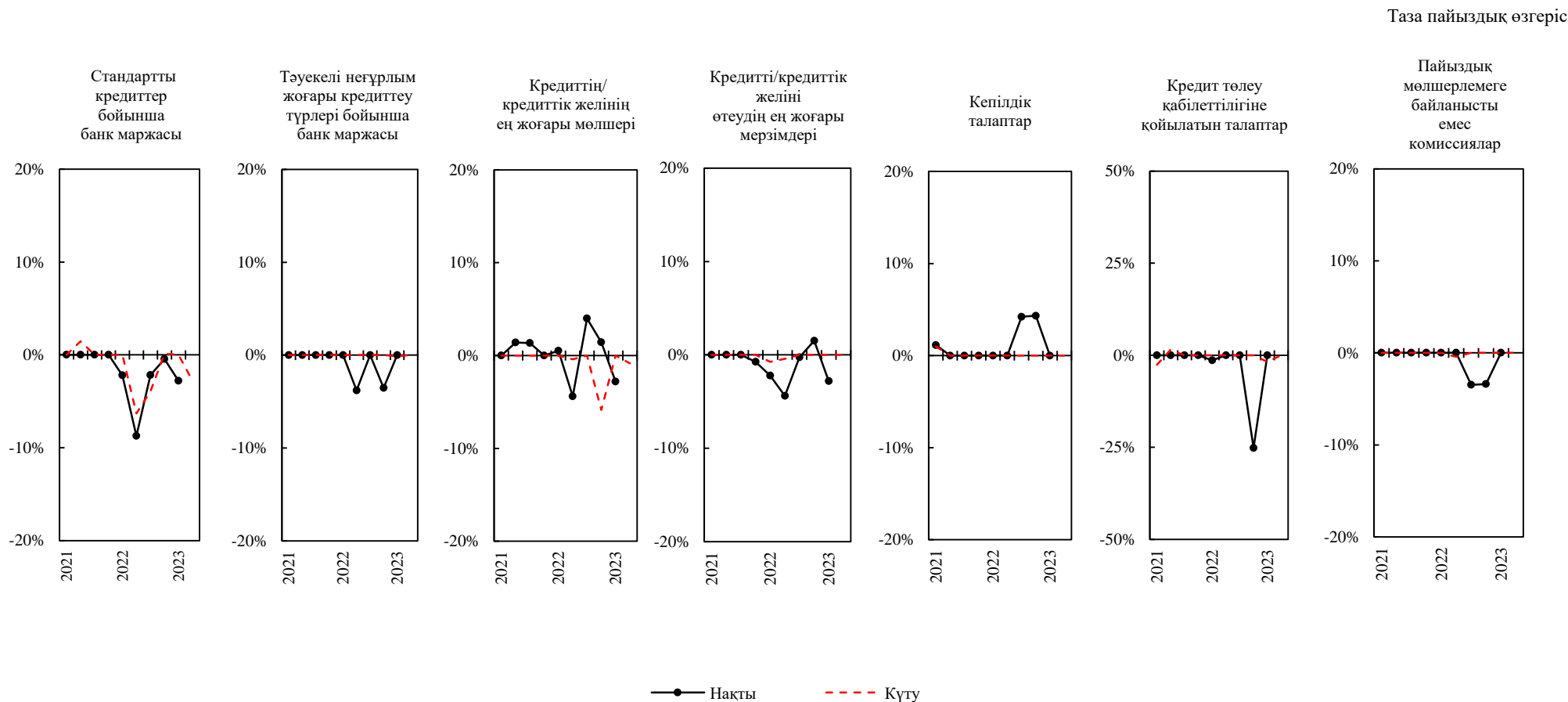
- (а) №1 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Оң таза пайыздық өзгеріс кәсіпкерлер тарапынан кредиттік ресурстарға сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

2-сурет. Корпоративтік секторды кредиттеу талаптары

- (а) №5 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерінің кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

3-сурет. Кредиттеудің жекелеген талаптары

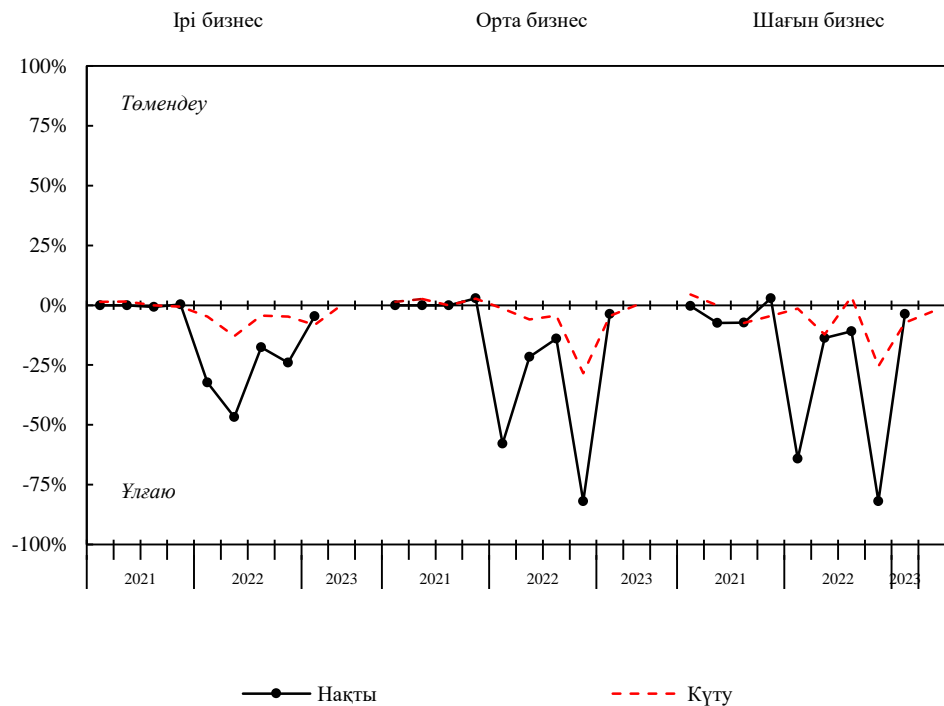

(а) №7 сұрақ: Кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кәсіпкерлік субъектілерін кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келісі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

4-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемелері

Таза пайыздық өзгеріс

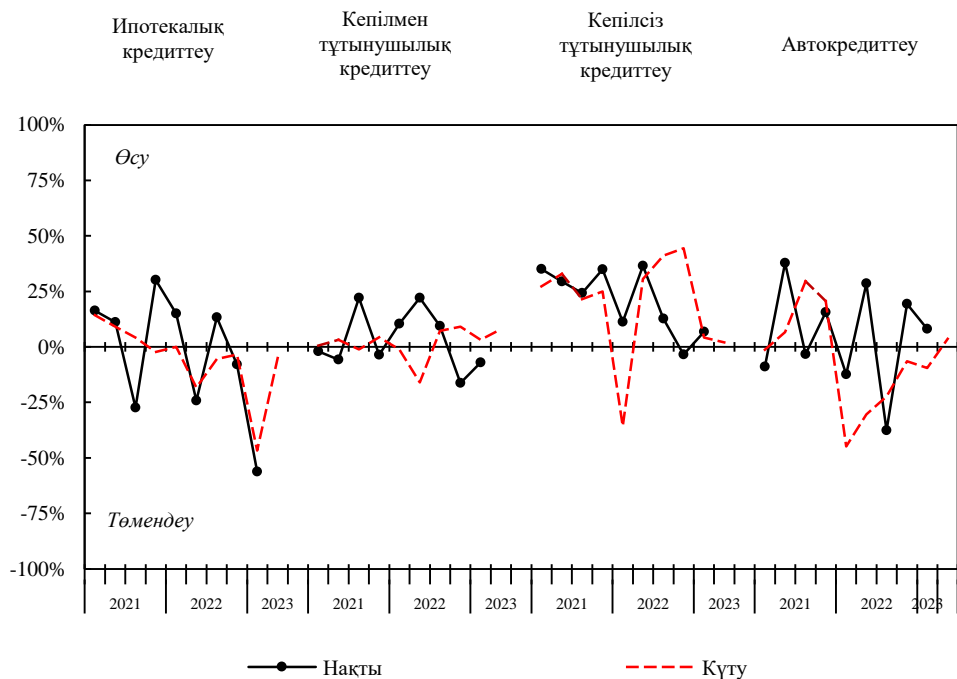

(а) №8 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза өзгеріс корпоративтік секторға арналған кредиттеріне сыйақы мөлшерлемелерінің төмендеу белгісі болады.

5-сурет. Жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныс

Таза пайыздық өзгеріс

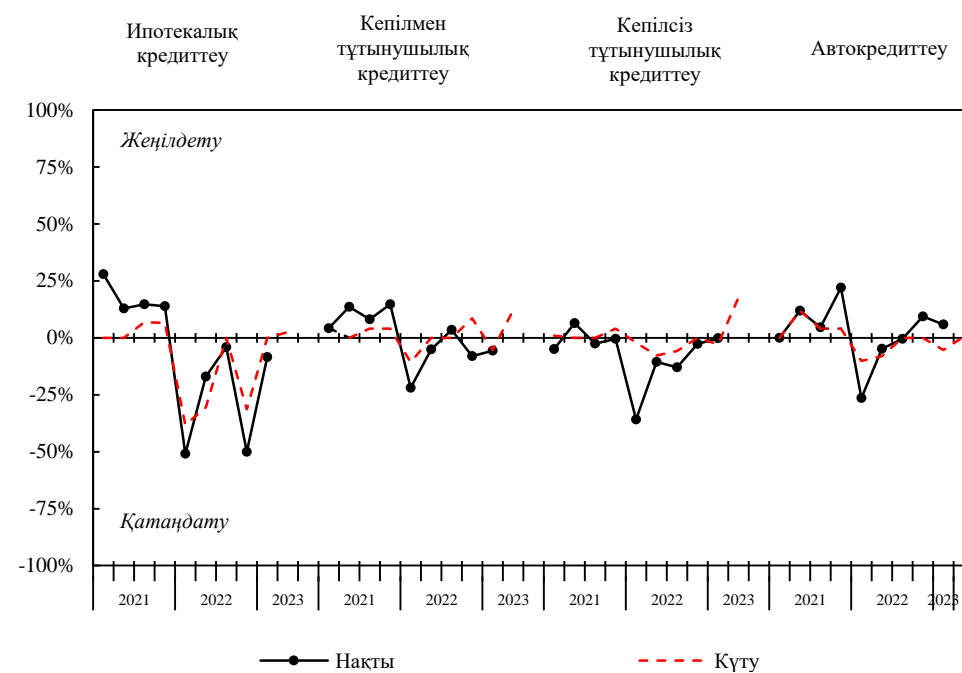

(а) №9 сұрақ: Жеке тұлғалардың кредитке сұранысы соңғы 3 айда қалай өзгерді (маусымдық ауытқуларды қоспағанда)? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғалардың кредитке сұранысы келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс жеке тұлғалар тарапынан кредит ресурстарына сұраныстың ұлғаюының белгісі болады.

6-сурет. Жеке тұлғалардың кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

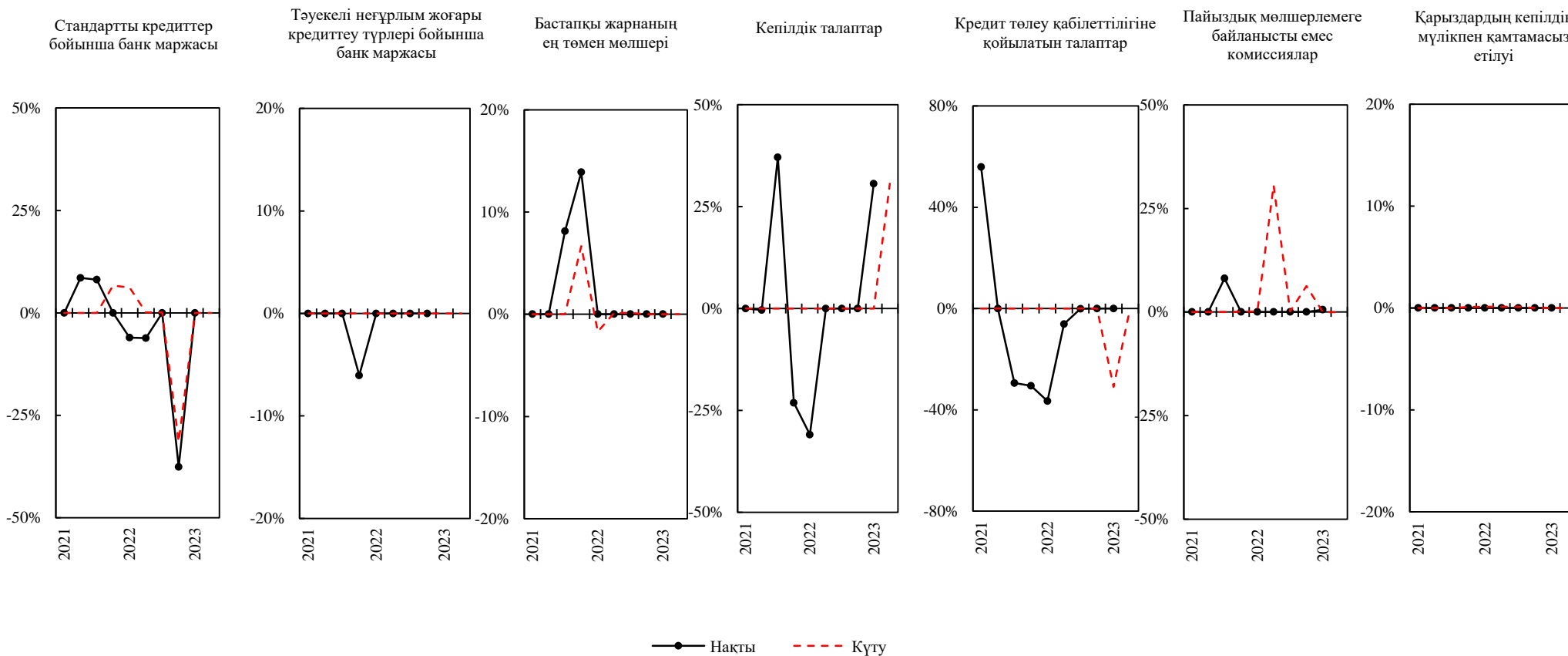

(а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Оң таза пайыздық өзгеріс кредиттеу талаптарын жеңілдету белгісі болады.

7-сурет. Ипотекалық кредиттеу талаптары

Таза пайыздық өзгеріс

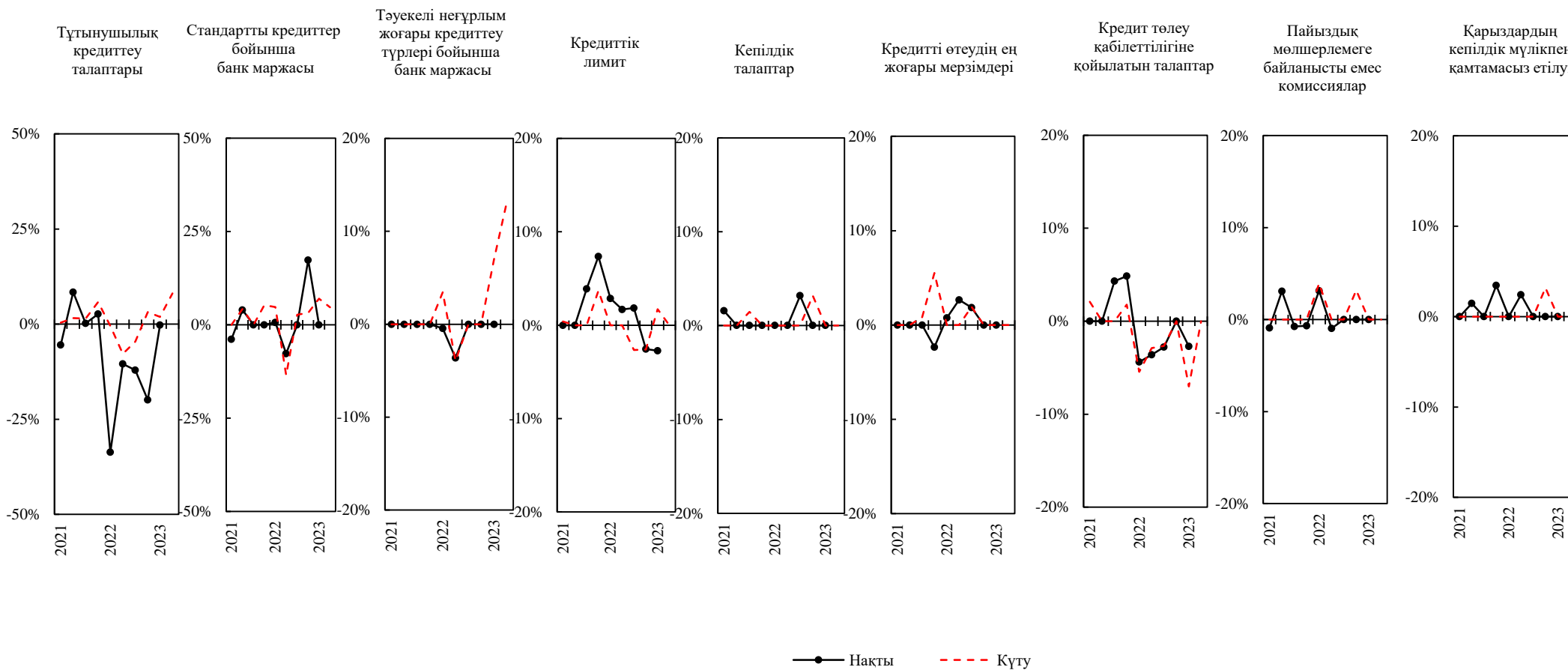

(а) №16 сұрақ: Ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше ипотекалық кредиттеудің төменде келтірілген талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?

(б) Таза оң пайыздық өзгеріс ипотекалық кредиттеудің талаптары қысқаруының белгісі болады.

8-сурет. Тұтынушылық кредиттеудің талаптары

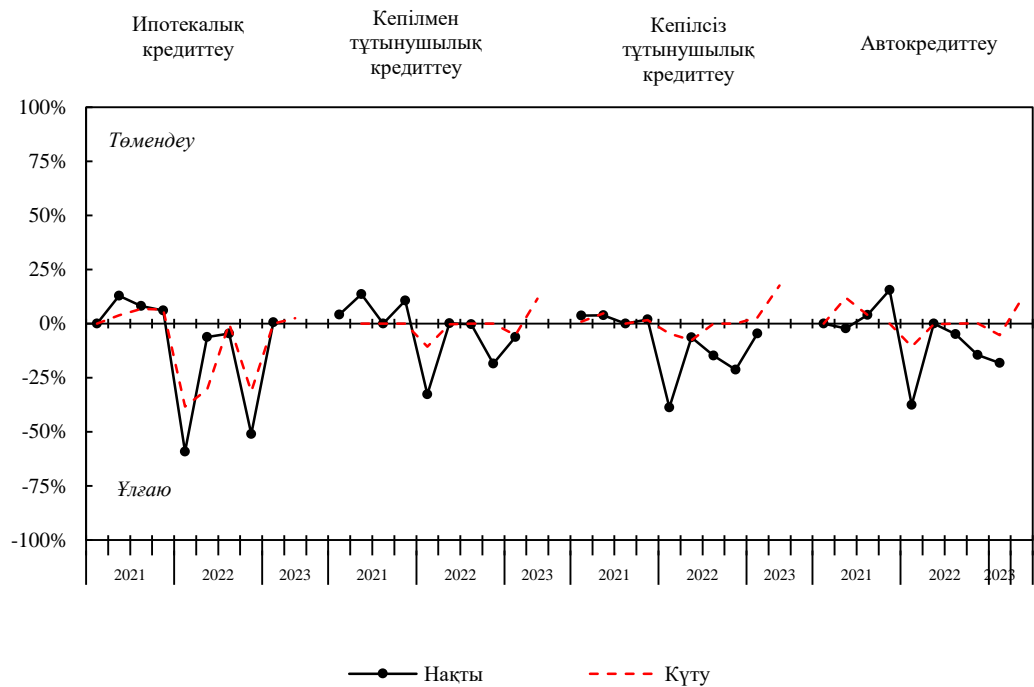
Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №13 сұрақ: Жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше жеке тұлғаларды кредиттеу талаптары келесі 3 айда қалай өзгереді?
 №15 сұрақ: Тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше тұтынушылық кредиттеудің төменде келтірілген факторлары келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Таза оң пайыздық өзгеріс тұтынушылық кредиттеудің талаптарын қысқарту белгісі болады.

9-сурет. Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі

Таза пайыздық өзгеріс

- (а) №18 сұрақ: Кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі соңғы 3 айда қалай өзгерді? Сіздің пікіріңізше кредиттер бойынша сыйақы мөлшерлемесі келесі 3 айда қалай өзгереді?
- (б) Таза оң пайыздық өзгеріс жеке тұлғаларға арналған кредиттердің сыйақы мөлшерлемесін төмендету белгісі болады.